

Sławomir Dalka

Radca prawny jako pełnomocnik procesowy przedsiębiorstwa państwowego

Palestra 30/2(338), 45-52

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

70 § 1" oraz że „przepis art. 388 k.p.k. musi być stosowany «niezależnie od wpływu uchybienia na treść orzeczenia». Ponieważ ustawa bezwzględnie wyłącza wartościowanie (pod kątem wpływu na jakość rozstrzygnięcia) uchybień wymienionych w art. 388 k.p.k., przeto całkowicie bezpodstawne są wszelkie rozważania na temat sanacji (konwalidacji) tych uchybień". Ponadto zwracają uwagę na to, że właściwe pojmowanie funkcji przepisu art. 388 k.p.k. ma bezwarunkowo zapewnić respektowanie „rygorów uznanych przez ustawodawcę za wymagania *sine qua non* (minimalne standardy) praworządnego procesu karnego”.

Zacytowane cenne i trafne wypowiedzi autorów „Kierunków orzecznictwa (...)” wydają się wskazywać, że nie akceptują oni takiej wykładni przepisów dotyczących obrony obligatoryjnej w postępowaniu przygotowawczym, według której polega ona tylko na formalności ustanowienia w sytuacji z art. 70 § 1 k.p.k. obrońcy dla podejrzanego, który nie ma obrońcy z wyboru. Jeżeli taka interpretacja omawianych wypowiedzi jest właściwa, to istotne znaczenie ma uzupełnienie tych wypowiedzi przez podanie czynności postępowania przygotowawczego, w których udział obrońcy jest potrzebny do zapewnienia podejrzanemu przysługującej mu obrony obligatoryjnej.

SLAWOMIR DALKA

RADCA PRAWNY JAKO PEŁNOMOCNIK PROCESOWY PRZEDSIĘBIORSTWA PAŃSTWOWEGO

Rola radcy prawnego jako pełnomocnika procesowego przedsiębiorstwa państwowego jest wielce znacząca. Z tego względu monograficzne przedstawienie jego sytuacji prawnej wydaje się być użyteczne.

1. Lektura ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych¹ nastęrcza ciągle szereg refleksji, w tym także o charakterze „procesowym”. Już bowiem na tle poprzednio obowiązujących przepisów prawnych dotyczących obsługi prawnej przedsiębiorstw państwowych i innych jednostek gospodarki społecznej² wielu autorów³ wyrażało pogląd, że obsłudze prawnej przedsiębiorstw państwowych przypada szczególna rola w procesie doskonalenia naszej gospodarki narodowej i rozwoju tych przedsiębiorstw. Nie trzeba w związku z tym nikogo przekonywać, że zadania te i znaczenie obsługi prawnej wzrastają w okresie realizacji reformy gospodarczej

¹ Dz. U. Nr 19, poz. 145.

² Uchwała nr 533 Rady Ministrów z dnia 13.XII.1961 r. w sprawie obsługi prawnej przedsiębiorstw państwowych, zjednoczeń i banków państwowych, M.P. Nr 96, poz. 406 oraz zarządzenie nr 62 Prezesa Rady Ministrów z dnia 3.VII.1962 r. w sprawie ogólnych zasad organizacji obsługi prawnej przedsiębiorstw państwowych, zjednoczeń oraz banków państwowych, M.P. Nr 57, poz. 270.

³ Na przykład: J. Topiński: *Radca prawny w gospodarce społecznej*, NP 1967, nr 2, s. 179 i n.; A. Wysokiński: *Pozycja radcy prawnego*, „Prawo i Życie” 1970, nr 15; T. Piątek: *Usytuowanie radcy prawnego w strukturze przedsiębiorstwa*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 1972, nr 10–11, s. 50–51; J. Piotrowski: *Status radcy prawnego przedsiębiorstwa*, „Organizacja, Metody, Technika” 1977, nr 5 oraz tego autora: *Ochrona praw majątkowych przedsiębiorstwa państwowego w procesie cywilnym*, Warszawa 1979, s. 41 i n.

i konieczności poprawy sytuacji ekonomicznej kraju. Do prawidłowego jednak wykonywania tej obsługi niezbędna jest nie tylko dobra znajomość prawa i zasad obowiązujących w obrocie uspołecznionym, ale również doświadczenia w zakresie wykładni i stosowania prawa w postępowaniu przed organami orzekającymi.

Nie ulega przy tym wątpliwości, że głównym celem obsługi prawnej, sprawowanej przez radcę prawnego przedsiębiorstwa państwowego w różnych przejawach działalności tego przedsiębiorstwa, jest przede wszystkim ochrona własności społecznej, która stanowi jedną z najważniejszych zasad ustrojowych PRL. Zasada ta wynika m.in. z art. 11 i 12 Konstytucji PRL, które podkreślają znaczenie uspołecznionych środków produkcji w socjalistycznych stosunkach produkcji oraz obowiązek sprawowania opieki ze strony państwa, j.g.u. i wszystkich obywateli nad mieniem ogólnonarodowym. Ten obowiązek opieki wynika także z art. 2 ustawy o radcach prawnych, który stanowi: „Obsługa prawna wykonywana przez radcę prawnego ma na celu umacnianie porządku prawnego, ochronę prawną interesów jednostki organizacyjnej, na rzecz której radca prawny wykonuje obsługę prawną, oraz poszanowanie w działalności tej jednostki praw obywateli i innych podmiotów”⁴. Konkretnie zaś obowiązki dla radcy prawnego przedsiębiorstwa państwowego wynikać będą m.in. z ustawy z dnia 25.IX.1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych⁵ i z ustawy z dnia 25.IX.1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego⁶ oraz z innych aktów prawnych.

Jako pełnomocnik i „rzecznik praworządności” przedsiębiorstwa państwowego, radca prawny, chroniąc interesy tego przedsiębiorstwa, powinien należycie pełnić czynności obsługi prawnej,⁷ co wyrażać się będzie w skuteczności, korzystności i ekonomiczności tej obsługi.⁸ Nie ulega przy tym wątpliwości w doktrynie⁹ i praktyce, że przez „należyta” staranność należy rozumieć tutaj zawodową staranność prawnika specjalisty, i to w każdej dziedzinie jego działalności zawodowej. W zakresie zaś procesowym art. 14 ustawy o radcach prawnych stanowi, co następuje: „Radca prawny prowadzi samodzielnie sprawy przed organami orzekającymi, dbając o należyte wykorzystanie przewidzianych przez prawo środków dla ochrony uzasadnionych interesów jednostki organizacyjnej”.

2. Z przepisów ustawy o radcach prawnych wynika również, że jednym z podstawowych obowiązków radcy prawnego jest występowanie w charakterze pełnomocnika obsługiwanej jednostki organizacyjnej w postępowaniu sądowym, arbitrażowym, administracyjnym oraz przed innymi organami orzekającymi (art. 7 ust. 1 pkt 6). Ustawa ta nie ustala jednak wyłączości wykonywania zastępstwa j.g.u.

⁴ Por. np. pracę B. Ujmy (Nowe unormowanie obsługi prawnej uspołecznionych jednostek organizacyjnych, PUG 1982, nr 8—9, s. 170), który uważa, że pojęcie „obsługa prawna” potwierdza trwały związek radcy prawnego z zatrudniającą go jednostką. Należy zaznaczyć, że gruntowne rozważania na temat pojęcia „obsługa prawna” zawarte w pracy E. Wengierka: Organizacja obsługi prawnej organów państwowych oraz jednostek gospodarki uspołecznionej, Poznań 1970 oraz wyd. II Warszawa 1975, s. 12.

⁵ Dz. U. Nr 24, poz. 122.

⁶ Dz. U. Nr 24, poz. 123.

⁷ Por. pracę M. Sośniaka (Cywilnoprawna ocena staranności zawodowej, NP 1980, nr 2, s. 23 i n.), który słusznie stwierdza, że „żadna staranność nie jest dzisiaj wyjątkowa. Każda niemal zakłada jakieś wiadomości fachowe. Nie chodzi więc o podwyższenie wymagań, lecz ich dostosowanie do określonej czynności. To jest właśnie we współczesnym ujęciu staranność należyta”. Por. również: P. P. Lisiecki: O radcach prawnych i wykonywanej przez nich obsłudze prawnej, PUG 1981, nr 5—6, s. 128 i n.

⁸ Por. np.: J. Piotrowski: Ochrona praw majątkowych (...), s. 46 oraz W. Hybiak: Obsługa prawna w strukturze jednostek gospodarki uspołecznionej, NP 1979, nr 10, s. 33 i n.

⁹ Na przykład M. Sośniak: op. cit., s. 23 i n.

o charakterze procesowym przez radcę prawnego.¹⁰ Dlatego też w tej kwestii obowiązują w pełni przepisy regulujące uprawnienia pełnomocnika do działania w postępowaniu sądowym, arbitrażowym, administracyjnym czy też w postępowaniu przed innymi organami jurysdykcyjnymi. Trzeba przy tym zwrócić uwagę na przepis art. 10 ustawy o radcach prawnych, który nakłada jedynie na przedsiębiorstwa państwowe i inne j.g.u. obowiązek zapewnienia udziału radcy prawnego w postępowaniu: 1) przed Sądem Najwyższym, Naczelnym Sądem Administracyjnym, Główną Komisją Arbitrażową oraz przed naczelnym lub centralnym organem administracji państwowej, 2) przed sądem wojewódzkim oraz przed organem drugiej instancji w postępowaniu administracyjnym, 3) w którym bierze udział kontrahent zagraniczny. Taka regulacja jest uzasadniona w pełni charakterem spraw oraz koniecznością dobrej znajomości nie tylko przepisów proceduralnych, ale również orzecznictwa i literatury prawniczej. Nie bez znaczenia jest też kwestia zapewnienia należytego autorytetu i odpowiedniego oddziaływania najwyższych organów orzekających. Ponadto w tych postępowaniach radca prawny ma okazję wykazać swoją znajomość prawa i zasad obowiązujących w gospodarce społecznej (z korzyścią dla obsługiwanego przedsiębiorstwa), a także może się przyczynić do kształtowania lepszych unormowań i zasad prawnych, a nawet do wydania przez Sąd Najwyższy wytycznych w zakresie wykładni prawa i praktyki sądowej.

3. Według art. 87 § 1 k.p.c. pełnomocnikiem przedsiębiorstwa państwowego w sądowym postępowaniu cywilnym może być adwokat, jeżeli — oczywiście — przedsiębiorstwo to korzysta doraźnie z usług zespołu adwokackiego, oraz osoba sprawująca zarząd majątku lub interesów przedsiębiorstwa; w tym drugim wypadku chodzi o stałych pełnomocników przedsiębiorstwa, wpisanych do rejestru przedsiębiorstw państwowych. Natomiast przepis § 2 art. 87 k.p.c. stanowi, że pełnomocnikiem j.g.u. może być również radca prawny, aczkolwiek jest to zasada utrwalona w normach regulujących obsługę prawną j.g.u. W myśl tego przepisu pełnomocnikiem procesowym może być też inny pracownik j.g.u. albo jej organu nadrzędnego lub podległej temu organowi jednostki. Wyznaczenie jednak przez jednostkę nadrzędną (a raczej przez organ założycielski) określonych osób nie wyklucza, moim zdaniem, potrzeby uzyskania dla tych osób pełnomocnictwa na piśmie, którego może udzielić tylko dyrektor zainteresowanego przedsiębiorstwa (art. 45 ust. 1 ustawy o przeds. państw.). Jednocześnie nie bez znaczenia jest okoliczność, że obowiązkiem dyrektora jest zapewnienie wyspecjalizowanej obsługi prawnej przedsiębiorstwu państwowemu nawet wówczas, gdy przedsiębiorstwo to nie zatrudnia stałego radcy prawnego na pełnym etacie.¹¹ W związku z tym K. Krzekotowska i E. Warzocha¹² słusznie zwrócili uwagę na to, że sąd jest upoważniony do badania w każdym wypadku uprawnień osoby, która zgłasza się jako radca prawny (pełnomocnik) w postępowaniu cywilnym.

Trudno w tym opracowaniu omówić wszystkie zagadnienia związane z formą i zakresem pełnomocnictwa w sądowym postępowaniu cywilnym. Nie ulega jednak wątpliwości, że to pełnomocnictwo powinno być udzielone na piśmie, chociaż według art. 89 § 1 i 2 k.p.c. strona (a więc także i kierownictwo przedsiębiorstwa państwo-

¹⁰ Również obowiązujące poprzednio w zakresie obsługi prawnej j.g.u. przepisy nie wyłączały innych pracowników j.g.u. od działania w charakterze pełnomocników procesowych. Por. też: K. Krzekotowska, E. Warzocha: Radca prawny jako pełnomocnik w sądowym postępowaniu cywilnym, NP 1978, nr 10, s. 1459 oraz S. Czajkowski: Obsługa prawna jednostek gospodarki społecznej — Przepisy—orzecznictwo—komentarz, Warszawa 1970, s. 221 i n.

¹¹ B. Ujma: op. cit., s. 169 i n.

¹² K. Krzekotowska, E. Warzocha: op. cit., s. 1457—1458.

wego) może oświadczenie w tym względzie złożyć ustnie do protokołu na posiedzeniu sądowym.¹³ Adwokat zaś i radca prawny mogą składać do akt uwierzytelniony przez siebie odpis pełnomocnictwa.¹⁴ Co się tyczy zakresu umocowania, to jest on generalnie uregulowany w art. 91 i 92 k.p.c.¹⁵ Do najważniejszych natomiast czynności procesowych radcy prawnego w tym postępowaniu zaliczamy te czynności, które wynikają — jak to już zaznaczono — z obowiązku ochrony własności społecznej, i to w różnych fazach i stadiach postępowania. Jako przykład konkretnego „obowiązku” działania w procesie cywilnym można wskazać na konieczność złożenia przez j.g.u. odpowiedzi na pozew (art. 207 § 1 k.p.c.) oraz na potrzebę dokonywania takich czynności, jak np. składanie wniosków dowodowych i środków zaskarżenia. Dotyczy to również obowiązku składania wniosków o uzasadnienie wyroków i postanowień, jeżeli j.g.u. zamierza składać środki odwoławcze, co jest wynikiem ostatnich zmian w k.p.c.¹⁶

Ponieważ nasz ustawodawca przewidział w k.p.c. dla j.g.u., a w szczególności dla państwowych jednostek organizacyjnych, pewne przywileje i gwarancje¹⁷ (np. w zakresie zabezpieczenia powództwa lub rygoru natychmiastowej wykonalności), przeto nie może podlegać dyskusji, iż konieczność aktywnego działania przedstawicieli tych jednostek (w tym głównie radców prawnych) obwarowana została szeregiem szczególnych „sankcji”. Do nich zalicza się np. sygnalizację ze strony sądu¹⁸ (art. 4 k.p.c., art. 4 § 2 prawa o ustroju sądów powszechnych¹⁹ i art. 15 ustawy z dnia 20.IX.1984 r. o Sądzie Najwyższym²⁰) lub obowiązek sądu doręczenia odpisu wyroku zaocznego wydanego w sprawie przeciwko j.g.u., prokuratorowi (art. 343 k.p.c.). Na marginesie tylko trzeba zaznaczyć, że działanie sygnalizacyjne sądu lub interwencje prokuratorskie mogą spowodować również wszczęcie postępowania dyscyplinarnego przeciwko radcy prawnemu, jeżeli — oczywiście — ujawnią się jego zaniedbania procesowe.

■ Szczególny zakres umocowania dla radcy prawnego do działania w sądowym postępowaniu cywilnym wynika z ustawy z dnia 25.IX.1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych. Odnosi się to do takich sytuacji, kiedy rada pracownicza lub dyrektor skarżyć będą decyzje organu założycielskiego w sprawie odwołania lub zawieszenia dyrektora (art. 34, 37, 56 i 57 ustawy o przeds. państw.). Dotyczy to również sporów między dyrekcją i radą pracowniczą a organem założycielskim lub sprawującym nadzór w kwestii decyzji negatywnych tych organów w sprawach dotyczących działalności przedsiębiorstwa albo co do żądania od tych organów odszkodowania z tytułu szkody poniesionej przez przedsiębiorstwo z powodu wykonania decyzji któregoś ze wskazanych organów (art. 55, 57 i 58 ustawy o przeds. państw.).²¹ Mogą tu też wchodzić w grę spory między przedsiębiorstwem a innymi organami

¹³ Występuje tutaj jednak niezgodność między cyt. przepisami k.p.c. a art. 45 ust. 2 ustawy o przeds. państw.

¹⁴ Podobieństwo uprawnień i obowiązków radcy prawnego i adwokata w postępowaniu cywilnym wyraża się też w szeregu innych instytucji.

¹⁵ W literaturze podnoszono wątpliwość co do możliwości udzielania „substytucji” przez radcę prawnego.

¹⁶ Dz. U. z 1985 r. Nr 20, poz. 86.

¹⁷ Por. W. Siedlecki: Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 1972, s. 69—70.

¹⁸ Tamże, s. 68 i n. oraz K. Krzekotowska, E. Warzocha: op. cit., s. 1456—1457.

¹⁹ Ustawa z dnia 20.VI.1985 r., Dz. U. Nr 31, poz. 137.

²⁰ Dz. U. Nr 45, poz. 241.

²¹ Przy uwzględnieniu art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 21.VII.1983 r. o szczególnej regulacji w okresie przezwyłączenia kryzysu społeczno-ekonomicznego oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 39, poz. 176).

państwowymi nie pełniącymi funkcji jednostek nadzorujących albo sprawy z tytułu przynależności przedsiębiorstwa do zrzeczenia przedsiębiorstw państwowych.²²

Pewien zakres działania radcy prawnego wynika również z przepisów art. 44 i art. 46 ustawy z dnia 25.IX.1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego, kiedy powstanie spór sądowy między radą pracowniczą a dyrektorem przedsiębiorstwa państwowego.

Wątpliwości na temat trybu postępowania cywilnego w sprawach wynikających z cyt. ustaw²³ rozstrzygnięte zostały na mocy przepisów ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o zmianie ustawy-Kodeks postępowania cywilnego²⁴ — na „korzyść” postępowania nieprocesowego. Punkt 27 art. 1 tej ustawy ustala bowiem, że w tytule II księgi drugiej części pierwszej k.p.c. po dziale IV dodaje się dział IVa w brzmieniu: „Dział IVa. Sprawy z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego”. W art. 691⁵ § 2 zaś postanowiono, że pełnomocnikiem dyrektora przedsiębiorstwa może być również radca prawny lub inny pracownik przedsiębiorstwa, co — według mnie — nie wyklucza możliwości ustanowienia przez dyrektora przedsiębiorstwa pełnomocnikiem adwokata — członka zespołu adwokackiego. Dalej, § 3 art. 691⁵ ustala, że „pełnomocnikiem dyrektora przedsiębiorstwa i rady pracowniczej w sprawach między nimi a organem założycielskim lub organem sprawującym nadzór nad przedsiębiorstwem może być również radca prawny przedsiębiorstwa, chyba że między dyrektorem a radą zachodzi sprzeczność interesów”. W razie zatem powstania takiej sprzeczności interesów dyrektor przedsiębiorstwa może, moim zdaniem, skorzystać z usług zespołu adwokackiego albo z pomocy radcy prawnego j.g.u. (w ramach umowy zlecenia), którego może wskazać dziekan rady okręgowej izby radców prawnych (art. 52 ust. 2 i 3 pkt 3 ustawy o radcach prawnych). Natomiast w imieniu rady pracowniczej przedsiębiorstwa może występować każdy wyznaczony przez radę jej członek (art. 691⁴) lub jako pełnomocnik-pracownik tego przedsiębiorstwa, któremu przysługuje bierne prawo wyborcze do organów samorządu załogi przedsiębiorstwa, albo radca prawny nie zatrudniony w tym przedsiębiorstwie (art. 691⁵ § 1).

Uwagi te odnoszą się również do organów zrzeczenia przedsiębiorstw państwowych, skoro art. 691⁶ ustala, że „przepisy art. 691⁴ i 691⁵ stosuje się odpowiednio do rady zrzeczenia przedsiębiorstw, a przepis art. 691⁵ — także do dyrektora zrzeczenia”.

4. Przepis § 12 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19.IX.1983 r. w sprawie postępowania arbitrażowego²⁵ stanowi m.in., że pełnomocnikiem w postępowaniu arbitrażowym może być radca prawny, a wyjątkowo (tzn. gdy ustanowienie radcy prawnego pełnomocnikiem nie jest możliwe) inny pracownik strony. Jako dalszy wyjątek dla państwowych jednostek organizacyjnych — przepis § 12 ust. 3 tego rozporządzenia dopuszcza możliwość ustanowienia pełnomocnikiem procesowym pracownika organu sprawującego nadzór nad taką jednostką. Dotyczy to ponadto przepisu § 13 cyt. rozporządzenia, który dla wszystkich stron postępowania arbitrażowego przewiduje możliwość ustanowienia pełnomocnikiem także innej osoby, jeżeli wykonuje ona obsługę prawną strony na podstawie ustawy z dnia 8.VII.1982 r. o radcach prawnych.

²² M. Tycza: Model organu rozstrzygającego sprawy sporne związane z gospodarką społeczną, PiP 1982, nr 2-4, s. 8.

²³ Tamże, s. 11.

²⁴ Dz. U. Nr 20, poz. 86.

²⁵ Dz. U. Nr 57, poz. 255.

Zakres umocowania pełnomocnika procesowego, jaki określa przepis § 15 ust. 1 cyt. rozporz. RM, jest podobny do unormowania zawartego w art. 91 k.p.c. Pomija on jednak (oprócz kwestii odbioru kosztów od strony przeciwnej) uprawnienie do udzielenia „substytucji” innemu radcy prawnemu. Wydaje się, że skoro kwestii tej nie reguluje ustawa o radcach prawnych, to nie należy spodziewać się zmiany w praktyce organów PAG, które wymagają zawsze od pełnomocnika j.g.u. samostanownego pełnomocnictwa pisemnego. Godna uwagi jest także okoliczność, że odmiennie niż przepisy z 1960 r.²⁶ — przepis § 15 ust. 2 rozporz. RM z 1983 r. (podobnie jak przepisy rozporz. RM z 1975 r.²⁷) stanowi, że pełnomocnictwo w sporze o zawarcie, ustalenie treści, zmianę lub rozwiązanie umowy — obejmuje jednocześnie umocowanie do dokonania tych czynności.

Również uchybienia procesowe przedsiębiorstwa państwowego mogą być przedmiotem sygnalizacji ze strony organów Państwowego Arbitrażu Gospodarczego, przewidzianej w art. 52 ustawy z dnia 23.X.1975 r. o Państwowym Arbitrażu Gospodarczym.²⁸ Na skutek takiej sygnalizacji może być też wszczęte postępowanie dyscyplinarne przeciwko radcy prawnemu przy uwzględnieniu przepisu art. 64 ust. 1 ustawy o radcach prawnych. Konkretnie zaś negatywne skutki procesowe niewłaściwego działania strony pozwanej wyrażają się m.in. w możliwości rozstrzygnięcia przez PAG sporu jednostronowo, gdy strona pozwana nie złożyła odpowiedzi na wniosek (art. 44 ust. 1 ustawy o PAG). W wypadku takim właściwy prezes arbitrażu może także wydać nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, i to bez względu na wysokość roszczenia (§ 79 ust. 3 rozporz. RM z 1983 r.). Następuje wówczas skutek szczególnie (por. § 96 ust. 5 cyt. rozporz. RM), który wyraża się w konieczności poniesienia przez pozwanego podwyższonej opłaty od sprzeciwu (w wys. 2000 zł) i opłata ta nie będzie mu zwrócona, nawet gdyby wygrał spór.²⁹

5. Co się tyczy postępowania administracyjnego, to w myśl art. 32 k.p.a.³⁰ strona może działać przez pełnomocnika, chyba że charakter czynności wymaga jej osobistego działania. W odniesieniu do przedsiębiorstwa państwowego może wchodzić w grę działanie jego organów statutowych, które reprezentują to przedsiębiorstwo.

Analogicznie jak w postępowaniu cywilnym (sądowym i arbitrażowym) pełnomocnikiem w postępowaniu administracyjnym może być tylko osoba fizyczna, co do której przepis art. 33 § 1 k.p.a. stawia tylko warunek posiadania zdolności do czynności prawnych. Może nim być zatem zarówno radca prawny, jak i każdy inny pracownik przedsiębiorstwa państwowego albo osoba wykonująca doraźnie obsługę prawną. Natomiast pełnomocnictwo powinno być udzielone na piśmie lub zgłoszone do protokołu. Jeżeli zaś pełnomocnik załącza do akt odpis pełnomocnictwa, to odpis ten musi być urzędowo poświadczony (art. 33 § 2 i 3 k.p.a.), tzn. przez państwowe biuro notarialne lub właściwy organ administracji terenowej. Według cytowanych przepisów tylko adwokat może sam uwierzytelnić odpis udzielonego mu pełnomocnictwa, co powinno, moim zdaniem, odnosić się także do radcy prawnego zgodnie z zasadami przyjętymi na podstawie przepisów k.p.c.

Aczkolwiek żaden z przepisów k.p.a. nie precyzuje zakresu umocowania, to jednak można przyjąć, że zakres ten wyznacza rodzaj i charakter sprawy będącej przedmiotem postępowania administracyjnego. Jednakże i w tym postępowaniu

²⁶ Chodzi tu o przepisy § 83 i n. rozporz. RM z dnia 3.V.1960 r. (Dz. U. Nr 26, poz. 148) dotyczące sporów przedumownych.

²⁷ Por. §§ 8–12 rozporz. RM z dnia 21.XI.1975 r. w sprawie postępowania arbitrażowego. Dz. U. Nr 39, poz. 209.

²⁸ Dz. U. Nr 34, poz. 183.

²⁹ Por. S. Dalka: Postępowania arbitrażowe, Gdańsk 1982, s. 183.

³⁰ Tekst jedn.: Dz. U. z 1980 r. Nr 9, poz. 26.

pełnomocnik nie może udzielić „substytucji” innej osobie z wyłączeniem adwokatów, do których ma zastosowanie w tym względzie ogólny przepis art. 25 ust. 3 ustawy z dnia 26.V.1982 r. — Prawo o adwokaturze.³¹

Należy jednocześnie zaznaczyć, że z reguły przed innymi organami orzekającymi stosowane są przepisy k.p.a. z możliwością pewnej modyfikacji lub uzupełnienia tych przepisów normami szczególnymi. Nie dotyczy to w zasadzie instytucji pełnomocnictwa nawet wtedy, gdy określone postępowanie uregulowane zostało odrębnymi przepisami.³²

6. Istotne znaczenie ma ponadto kwestia udziału radcy prawnego przy windykacji zasądzonych (czy też przyznanych) na rzecz obsługiwanego przedsiębiorstwa należności. Chodzi w szczególności o wykorzystanie wszelkich środków i uprawnień przewidzianych w przepisach o egzekucji sądowej i arbitrażowej³³ oraz w przepisach o egzekucji administracyjnej.³⁴ Przede wszystkim odpowiednie znaczenie ma szybkie zajęcie (a wcześniej zabezpieczenie) wierzytelności lub ruchomości (albo środków obrotowych), a nawet nieruchomości należących do dłużnika. Dlatego też w tym celu — w odniesieniu do podmiotów gospodarki nieuspołecznionej — wykorzystuje się m.in. instytucję wyjawienia majątku (art. 913 i nast. k.p.c.). Na to powinien zwracać uwagę radca prawny, aby nie zwiększać kosztów i strat przedsiębiorstwa z powodu bezzasadnej egzekucji.³⁵ Te obowiązki wynikają m.in. z przepisu art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy o radcach prawnych, który stanowi, że do zadań radcy prawnego należy także nadzór prawny nad egzekucją należności obsługiwaną jednostki organizacyjnej.

Najtrudniejszym zadaniem radcy prawnego w tym zakresie jest wydanie opinii w sprawie umorzenia wierzytelności,³⁶ której nie można wyegzekwować. Opinia taka musi być zwykle poprzedzona szczegółową analizą możliwości finansowych dłużnika lub jego następców prawnych oraz wysokości poniesionych i wynikających z dalszych czynności egzekucyjnych kosztów. Trzeba tu zaznaczyć, że umorzenie należnej przedsiębiorstwu państwowemu wierzytelności może również nastąpić przed wszczęciem ewentualnego sporu sądowego lub arbitrażowego, ale nie można tego czynić pochopnie i bez wszechstronnego uzasadnienia.

7. Podsumowując uwagi i refleksje na temat roli radcy prawnego jako pełnomocnika procesowego w postępowaniu przed różnymi organami orzekającymi, należy podkreślić, że radca prawny, aby mógł dokonywać skutecznie czynności w tych postępowaniach, musi mieć odpowiednie pełnomocnictwo. Brak bowiem pełnomocnictwa może pociągnąć za sobą braki w należytej reprezentacji j.g.u.,³⁷ co może powodować różne skutki aż do nieważności postępowania włącznie. Sytuacja taka wystąpi zwykle wtedy, gdy radca prawny nie został w ogóle upoważniony do

³¹ Dz. U. Nr 16, poz. 124.

³² Szczegółowo uregulowane zostało np. postępowanie przed izbami morskimi (por.: ustawa z dnia 1.XII.1961 r. o izbach morskich, Dz. U. Nr 58, poz. 320) oraz postępowanie przed komisjami do spraw szkód górniczych (por. rozporz. Rady Ministrów z dnia 2.VI.1978 r. w sprawie komisji do spraw szkód górniczych, Dz. U. Nr 15, poz. 67).

³³ Przy wszczęciu egzekucji sądowej stosuje się art. 796 i nast. k.p.c., a przy wszczęciu tzw. egzekucji arbitrażowej — oprócz przepisów §§ 85—91 rozporz. RM z dnia 19.IX.1983 r. w sprawie postępowania arbitrażowego — stosuje się odpowiednio cyt. przepisy k.p.c.

³⁴ Por. ustawę z dnia 17.VI.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. Nr 24, poz. 151) oraz rozporz. RM z dnia 27.IX.1966 r. w sprawie wykonania ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. Nr 45, poz. 279).

³⁵ Por. F. Wentowski: Obowiązki radcy prawnego w postępowaniu egzekucyjnym jednostek gospodarki uspołecznionej, PUG 1969, nr 1, s. 12—16.

³⁶ Zadanie to wynika z normy art. 3 pkt 9 ustawy o radcach prawnych.

³⁷ J. Krajewski: Sytuacja prawna jednostek gospodarki uspołecznionej w procesie cywilnym, Toruń 1969, s. 82—87.

określonego działania lub też nie przedstawił aktu pełnomocnictwa. Biorąc pod uwagę konieczność posiadania przez radcę prawnego odpowiednich kwalifikacji teoretycznych i praktycznych, takie mankamenty w jego pracy nie powinny mieć miejsca.

Z NOTATNIKA OBROŃCY

MISCELLANEA KARNO-PROCESOWE (III)

Wnioski rewizji a granice wymiaru kary w sądzie rewizyjnym

Kodeks postępowania karnego w art. 382, 383 § 1, 388 i 389 używa określenia „granice środka odwoławczego”, które, jak się w praktyce okazuje, może nasuwać wątpliwości.

Skoro w myśl art. 374 § 1 k.p.k. środek odwoławczy od orzeczenia sądu I instancji przysługuje „stronom” (termin ten nie jest wprawdzie zupełnie precyzyjny, ale jest całkowicie zrozumiały), to uznać należy, że zakreślenie „granice” tego środka odwoławczego przysługuje w zasadzie oskarżycielowi bądź oskarżonemu lub jego obrońcy, chyba że ustawa wyraźnie stanowi odmiennie. Obrońca z mocy ustawy ma prawo złożenia rewizji jedynie na korzyść oskarżonego (art. 77 § 1 k.p.k.), natomiast oskarżyciel publiczny może nadać swojej rewizji kierunek na korzyść lub niekorzyść oskarżonego i stosownie do tego ma szersze możliwości określenia „granice” rewizji.

Od tego zasadniczego stanowiska ustawa przewiduje — w sposób wyraźny i na zasadzie *legis specialis* — wyjątki, pozwalające lub nakazujące sądowi zmianę lub uchylenie wyroku na korzyść oskarżonego z zachowaniem zakazu *reformationis in peius*. Są to:

- możliwość zmiany wyroku lub jego uchylenia w stosunku do oskarżonego, który nie wniósł rewizji (art. 284 k.p.k.),
- obowiązek zmiany na korzyść oskarżonego wyroku oczywiście niesprawiedliwego, i to niezależnie od kierunku i granic rewizji (art. 389 k.p.k.); jednakże również tutaj warunkiem jest istnienie zaskarżenia wyroku (por. orzec. SN w sprawie IV KRN 62/74, OSNKW 1975, poz. 79),
- obowiązek uchylenia wyroku, bez względu na granice rewizji, w razie stwierdzenia tzw. bezwzględnych podstaw rewizyjnych (art. 388 k.p.k.).

Z zastrzeżeniem powyższych wyjątków można uznać, że dysponentem granic rewizji jest strona procesowa, korzystająca ze swego prawa do złożenia rewizji (art. 374 § 1, art. 382 k.p.k.). Wynika to pośrednio także z przepisu art. 381 k.p.k. i potwierdzone zostało również w orzecznictwie (orzec. SN w sprawach: V KRN 118/73 i II KR 163/78, OSNKW 1973, poz. 155 i OSNKW 1979, poz. 48).

Strona określa granice rewizji przez:

- zaskarżenie wyroku (orzeczenia) w całości lub w części (art. 374 § 2 i § 3 k.p.k.),
- uzupełniające fakt zaskarżenia określenie żądań rewizyjnych (art. 376 § 1 k.p.k.).